

Za učiteljico so hoteli Cilko Ščavničar

Hrušica je prva dva razreda osnovne šole dobila 1. oktobra 1946. Pred tem so se tudi vsi hrušičanski osnovnošolci šolali na Jesenicah. Kot podružnico jeseniške osnovne šole so jo uvedli na pobudo predsednika krajevnega ljudskega odbora Franca Črnologarja. Prostor je dobila v zgradbi Hrušica številka 5. Pred vojno je bil tamkaj vrtec, za otroke so skrbele nune uršulinke, v letu 1947 pa so ga začasno ukinili.

Prvi učitelj obeh razredov je bil Vendelin Sadar, dodeljen z jeseniške osnovne šole. Pouk je bil dopoldne in popoldne. Že konec oktobra ga je nadomestil Nikolaj Prestor. Z jeseniške šole je prišla še Sonja Klinar Tičar, ki je v začetku novembra prevzela popoldanski pouk v prvem razredu z 31 otroki, konec meseca pa še drugi razred z 29 otroki. Z Blejske Dobrave se je vozila z vlakom. Ob torkih, četrtek in sobotah je učila prvi razred, ob ponedeljkih, sredah in petkih pa drugega. Vso zimo je bila sama s 60 otroki, bila pa je tudi upraviteljica. Le pri delu pionirske organizacije, v kateri so bili tudi učenci iz višjih razredov na Jesenicah, ji je pomagala Ančka Gašperšič iz vrtca. Februarja 1947 je na Hrušico prišla Cecilija Golc, kasneje poročena Ščavničar. Po enem samem polletju je odšla učiti na Jesenice, a so jo v kratkem času domačini tako vzljubili, da so leta 1952 na občini zahtevali, naj jo dodelijo njihovi šoli. Cilka Ščavničar pravi, da so bila leta na Hrušici najlepša leta njenega službovanja, za številne njene učence pa je bil to najlepši čas njihovega učenja.

Cilka Golc, rojena leta 1925, je mladost preživela na Bledu na Rečici, tako kot štiri sestre in brata. Na družino, mati je bila verna, oče ateist, ima samo lepe spomine. Živeli so skromno, lačni pa niso bili. Po okupaciji leta 1941 se je oče jeseni udeležil ustanovnega sestanka Osvobodilne fronte na Slamnikih, v osvobodilno gibanje pa so se januarja 1942 vključili tudi starejši štirje otroci. Zbirali so hrano, zdravila, oblačila, prenašali pošto. Očeta so v begunjski zapor prvič odpeljali v letu 1942, februarja 1943 pa skupaj z njim tudi otroke Maro, Cilko, Tončko in Francka. Cilka in Mara sta ostali v Begunjah do konca decembra, nato pa so ju poslali na delo k nekima družinama v Salzburg. Jeseni 1944 je Cilka dobila dovoljenje za obisk domačih, od doma pa je odšla med partizane. Februarja 1945 so jo Nemci ujeli blizu Dovjega. Trdila je, da se v Salzburg ni vrnila zaradi strahu pred bombardiranjem in prestala mučenje v Kosovi graščini na Jesenicah. Bilo je zelo hudo, a izdala ni nikogar. Poslali so jo v Begunje, nato pa sredi marca 1945 služiti k neki gestapovski družini v Badgastein. Domov je prišla 15. junija 1945. Ni pa se vrnil Francek. Ko mu je oče ob odhodu v partizane rekel: »Francek, pa merkaj se, da ne boš padel,« je fant odvrnil: »Če padem, vem, zakaj bom.« Kot kurirja so ga ubili domobranci nekaj dni pred svobodo. Star je bil 17 let.

Dvajsetletna Cilka Golc je morala po koncu vojne najprej na Bledu v penzionu Svoboda prevzeti skrb za nastanitev sirot iz Bosne, ki so med vojno izgubile starše in domove.

Bili so shirani, slabo oblečeni, nekateri niso vedeli, kdaj so bili rojeni. Zanje je iskala tudi nadomestne družine, enemu pa so večleten dom dali tudi Golčevi. Junija 1946 je zaključila pedagoški tečaj, konec novembra pa jo je ministrstvo za prosveto poslalo učiteljvat v Litijo. Učiteljev je bilo toliko, da zanje ni bilo pravega dela. Lahko je le spremljala pouk drugega razreda. Sedela je na »kolmkišti«, spala v delno izpraznjeni skladiščni sobi ter enkrat na dan jedla v delavski menzi. Za plačilo stroškov je prodala smuči, ki jih ji je naredil oče kolar.

Hotela pa je učiti, zato je prosila za premestitev. Na Hrušico je prišla februarja 1947. Dodelili so ji drugi razred z 29 učenci. V obeh razredih so bili otroci različnih starosti – od letnika 1935 do 1940. Za nekaterimi so bile hude stvari. V vojni so izgubili starše ali druge sorodnike, bili so v taboriščih ... »Tako kot Ančka Gašpersič sem najprej stanovala v gostilni Pajer, nato pa, gostilna je bila pač zame draga, pri družini Kavalar. Prostor sem dobila v predsobi spalnice njihove hčerke Rine, poročene Brun. Kavalarjeva mama mi je dala kosilo, drugega pa nisem rabila. »Počutila sem se odlično«, se spominja Ščavničarjeva. Takrat je vodila tudi nadaljevalni tečaj za delavsko mladino. Z novim šolskim letom sta bili s Klinarjevo premeščeni v jeseniško osnovno šolo, kjer je prevzela drugi razred, poučevala pa tudi zgodovino v popoldanski obrtni šoli. V letu 1949 je bila premeščena na Okrajni komite ljudske mladine Slovenije in je delala v pionirski organizaciji. Jeseni je za leto dni odšla v Beograd na izobraževanje za delo v mladinski organizaciji. Sledilo je poučevanje na Jesenicah, aprila 1952 pa je bila spet na Hrušici. Po upokojitvi učiteljev zakoncev Razinger je šla namreč skupina Hrušičanov na občino in zahtevala, da jim dodelijo učiteljico Golc, že poročeno Ščavničar. In je prišla. Do konca šolskega leta se je z vlakom vozila z Bleda, kar ji je vzelo veliko časa. V spominu ji je ostalo, da ji je nekoč eden od učencev posodil sani, da je pravočasno prišla na vlak. Nato pa so šli Hrušičani zaradi nje tudi na Bled. Na tovornjak so naložili njeno opremo za kuhinjo in spalnico ter jo prepeljali na Hrušico, kjer sta z možem Ivom dobila v šolski stavbi spalnico, kuhinjo in shrambo, iz katere je naredila pisarno. V istem delu sta stanovala še Razingerjeva. V hodniku so imeli skupno vodovodno pipo z lijakom in stranišče. V podstrešju so stanovali Slivnikovi.

V pritličju je bila velika učilnica, v kateri je tedaj že potekal pouk za štiri razrede. Cilka Ščavničar je dopoldne učila prvi in drugi razred, Janez Pristavec, ki se je z

Cilka Ščavničar z učenci leta 1953/54
(Last Silva Jan, rojena Gradišnik)

vlakom vozil iz Radovljice, pa popoldne tretjega in četrtega. Da so pouk lahko izpeljali, se je pričel ob sedmih. Najprej so učenci drugega razreda sami imeli dve uri pouka slovenščine in računstva. Sledili so skupni predmeti, kot spoznavanje narave in družbe, risanje, petje in telovadba, za oba razreda. Učenci drugega razreda so zatem odšli, učenci prvega razreda pa nadaljevali pouk. Ščavničarjeva je nekajkrat po dva tedna, ko je šel Pristavec na izobraževalni tečaj, imela kar vse štiri razrede. Ko je avgusta leta 1952 rodila sina Iva, ji je Pristavec uslugo vrnil. Porodniški dopust je trajal tri mesece. Ko se je čez leto dni rodil sin Stevo, jo je nadomeščal Dušan Prestor. Porodniški dopust je izkoristila le do konca septembra (zaradi karantene zaradi otroške paralize tedaj sicer ni bilo pouka), ker nikogar niso dobili za nadomeščanje.

Učilnica je bila skromno opremljena. Učil skoraj ni bilo. Veliko je bilo odvisno od iznajdljivosti učiteljev. Cilka je naročila dva Cicibana. Enega za to, da je iz njega izrezovala slike in jih lepila na papir, da je bilo videti kot plakat, učilo. Naredila je tudi učilo za poštevanko. Oba Cicibana je plačevala sama. Učitelji so plačevali tudi barvice, ki so jih potrebovali za šolo. Določeni učni program je včasih razširila. Starejšo vaščanko je prosila, da bi šolarjem pripovedovala o nekdanjem življenju na Hrušici. Gostja je pripoved zaključila: »Ja, otroci, boga zahvalite, da imamo zdaj Tita, da se imamo toliko lepše!« Ravno tistega dne je pouk spremljal šolski nadzornik, ki pa se na to ni odzval. Vaščani so prinesli in predstavili razne stare predmete, nekdo jim je pripovedoval o gradnji karavanškega predora. Šolski nadzorniki so prišli večkrat, šola pa je glede pouka dobivala le dobre ocene. Šolarji so tekmovali v znanju, pa tudi v pomoči drugim. »Vsak odvišen dinar so otroci dajali v poseben fond in s tem denarjem je deca obdarila revne učence«, je ohranjeno v šolski kroniki. Velik poudarek je bil dan solidarnosti, tovarištvu, ljubezni do domovine, učili so jih, da se ne sme tožariti. »Na roditelskih sestankih sem predstavila dogajanje na šoli in kakšni so učenci. Vendar na splošno. O imenih nisem govorila. Skušala sem biti pravična do vseh. Pri nekaterih otrocih, ki niso znali dovolj, sem včasih tudi malo zamižala. Vedela sem, da je doma križ, ker oba starša pijeta,« pripoveduje učiteljica. Šola je imela tudi veliko krožkov. Pri tehničnem ali modelarskem krožku so med drugim iz lepenke delali vlakce in aviončke. Filatelistični krožek je vodil Stane Zugwitz, pomagal mu je Rus Aleks Gusev. H krožkom so hodili tudi starejši šolarji. Imeli so risalni in čitalni krožek, veliko zanimanja je bilo za šiviljski in pletiljski krožek ter krožek za vezenine. Nekdo se spominja, da so ga poslali na letalski tečaj in tečaj za radioamaterje na Jesenice. Bile so tudi razstave. »Največ ur je imela Blenkuševa. Sodelovala je tudi Vidičeva, pomagali pa sta še dve ženski. Tako vrtam po spominu, pa se ne morem spomniti vseh imen«, obžaluje Cilka Ščavničar. Ve pa, da so s šolo sodelovali tudi Janko in Helena Kavalari, Rina in Berti Brun, Klinarjevi, Kobentarji, Palčič, Jug in Blenkuš, bili pa so še drugi. Aprila 1947 so učenci obeh razredov po velikonočnem odmoru uprizorili igro

Bogdan in Slavko gresta na pot. Imeli so tudi božični odmor, nekaj let je bil v učilnici tudi verouk. Kot podmladek pionirskega odreda Ivana Krivca so junija 1947 zmagali na občinskem prvenstvu, ker so najbolje prikazali življenje železničarjev in svoje vasi. Prvo šolsko leto so zaključili s proslavo s tabornim ognjem in podelitvijo knjig šestim najboljšim pionirjem.

K prijaznejši šoli so pripomogle tudi ženske iz AFŽ (Antifašistična fronta žena). Na fotografijah je videti, da zavese v razredu niso enobarvne, ampak s

Podmladek pionirskega odreda Ivana Krivca je najbolje prikazal življenje železničarjev in vas.
(Last Erika Mejač, rojena Črnologar)

cvetličnim vzorcem, vesele. Ob prihodu dedka Mraza so vsi otroci dobili enako veliko papirnato vrečo peciva, bonbonov, orehov in krljev. Med domačinkami so bile tudi Dolenjke in take, ki so se poročile z Dolenjci. Pa so šle z vlakom na Dolenjsko, kjer je bilo moko, jajca in maslo lažje dobiti. Potem so pekle. Zabavni program je bil v kulturnem domu, ki so ga naredili iz nekdanjega železniškega skladišča »na placu«.

Ob sprejemu prvošolcev med pionirje je bila v šoli skromna čajanka. Nadaljevanje je bilo veliko manj skromno. »Veličastno,« pravi nekdanja učiteljica. Spominja se, da so šli od šole do placa v povorki. Mladinke in mladinci z razprostrto široko slovensko zastavo, pionirji in godba. Na placu je bil oder s slavnostnim govornikom. Učiteljica se spomni Lojzeta Kodreta in dodaja: »Kako so se ti mali otroci čutili počaščene! Program je bil seveda v stilu časa, bilo pa je zelo slovesno. Otroci so zaradi pozornosti vaščanov čutili večjo pripadnost kraju kot pa tam, kjer tega ni bilo.« V kraju se je dogajalo veliko stvari. Številni vaščani so šli ob nedeljah z otroki na Mežaklo ali kam drugam, obiskovali so tudi partizanske spomenike. Z vojaškim tovornjakom so šli v bolnišnico Franjo. Otroci so bili tudi na prireditvah, ki so jih pripravljali starejši. Na Belem polju so se skupaj sankali in smučali. Bile so tudi delovne akcije. Odstranjevali so ruševine pred železniškim predorom, čistili so zaraščeno Hrušičansko planino, da so lahko spet pasli živino.

Cilka Ščavničar je v marsičem postala Hrušičanka. Imela je košček vrta za solato in začimbne rastline, tudi ona je splakovala perilo v potoku, ki je pritekel iz predora, voda pa je bila še malo topla. Škaf in voziček ji je naredil oče. Ženske so ji veliko pomagale. Imeli so tudi skupno pekarno z določenim vrstnim redom. Slivnikova Minka je hlebček kruha spekla tudi zanjo. Tudi pri varstvu otrok ji je še potem, ko so se preselili na

Jesenice, največ pomagala Minka. Preselitev na Jesenice jeseni 1955 je pomenila boljše stanovanje, življenje vaške učiteljice pa je s tem postalo dosti bolj naporno. Služba (na delavski vlak je šla malo po šesti in se vrnila malo pred štirinajsto uro), gospodinjstvo z dvema otrokoma (decembra 1958 je rodila še hčerko Zoro), pošolske dejavnosti, dopolnilno izobraževanje ... Konec avgusta 1958 je bila na lastno željo premeščena na jeseniško osnovno šolo Toneta Čufarja, kjer je bila do upokojitve marca 1977. Tamkaj je učila tudi dva od svojih otrok. In jima dajala slabše ocene, kot sta si jih sicer po njenem mnenju zaslužila. Da ne bi kdo mislil, da imata »protekcijo« ...

Hrušice, najlepših let svojega učiteljevanja, ne bo nikoli pozabila. Hrušica je bila nekaj posebnega. Odnosi so bili drugačni kot drugod. Korenine njenih železničarjev so bile na Primorskem, na Dolenjskem, na Koroškem, vsepovsod. Cilka Ščavničar meni, da so bili tudi zato tako solidarni. O tem je tudi rekla: »Mislim, da ni bilo šole v Sloveniji, s katero bi vaščani sodelovali tako s srcem. Tako majhna šola, a toliko krožkov! Pomagali smo drug drugemu. Bili smo si blizu. Čutila sem, da me spoštujejo in jaz sem spoštovala njih. Zame je bil vsak od njih nekaj vrednega. Mislim, da so me imeli radi. Kako dobro se mi je zdelo, ko so zahtevali, da pridem k njim in prišli na Bled s tovornjakom. Tudi moža so sprejeli, ga vzeli za svojega, čeprav je Medjimurec. No, na Hrušici je bil enkrat tudi dedek Mraz.«

Po upokojitvi je pomagala varovati štiri vnuke in vnučinki, z možem pa sta postavila počitniško hišo v Radovni. Ogromno sta naredila s svojimi rokami. Ko je bilo dela manj in vreme slabo, je začela delati voščilnice iz suhega cvetja. Ko jo je lani v Radovni obiskalo nekaj njenih nekdanjih šolarjev, je rekla: »To mi pomeni več, kot če bi mi povišali pokojnino!« V spominu na učiteljska leta je tudi nekaj grenkobe. Zaradi mlajših učiteljic, ki so na starejše učiteljice brez učiteljišča gledale podcenjevalno, češ »tečajnice« ... Pa je njena grenkoba odveč. Učitelj je poklic, za katerega moraš biti rojen. Strokovna izobrazba ni dovolj, če ni ljubezni do učenja in če ne znaš najti poti do otrok. Učiteljicam s(m)o takrat rekli tovarišica učiteljica. Cilka Ščavničar je bila oboje. Učiteljica in tovarišica v najlepšem pomenu teh besed.

Prihod dedka Mraza okoli leta 1970
(Last J. Kobentar)